

УДК 17.036.2:37.011.32

О.О. ЛОЗА,

*здобувач Інституту соціальної та політичної психології,
старший викладач кафедри практичної психології
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: РІВЕНЬ ВИРАЖЕНОСТІ ТА ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ У БУДЕННІЙ СВІДОМОСТІ

У статті наведено результати дослідження рівня та структури перфекціонізму студентів. Проаналізовано ступінь обізнаності студентів-психологів про феномен перфекціонізму.

Ключові слова: перфекціонізм, рівень перфекціонізму, структура перфекціонізму, обізнаність про перфекціонізм.

Актуальність проблеми. В умовах сучасного суспільства, в якому постійно зростають вимоги до особистості, її здатностей, знань та умінь, перфекціонізм стає важливою характеристикою молоді людини. Як особистісна риса перфекціонізм полягає у прагненні досягати довершеності у різних сферах життєдіяльності, що, з одного боку, сприяє розвитку відповідальності, конкурентоспроможності та професіоналізму особистості, а з іншого – провокує тривожність, ворожість, жорсткість та депресію. Відтак, діагностика вектора розвитку перфекціонізму для особистості є вельми бажаною, оскільки у разі виявлення неконструктивних проявів можливо здійснити своєчасну його психологічну корекцію.

Аналіз досліджень і публікацій. Феномен перфекціонізму в останні десятиліття перебуває у фокусі досліджень численних науковців (П. Гевітт, Г. Флетт, Р. Фрост, Д. Хамачек, Н.Г. Гаранян, О.А. Золотарьова, І.А. Гуляс, Л.А. Данилевич, З.С. Карпенко, А.М. Лазько, Г.Л. Чепурна та ін.). Проте незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених перфекціонізму, і сьогодні питання щодо вираженості цієї особистісної риси серед молоді залишається недостатньо вивченим.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження прояву перфекціонізму серед молоді та рівня знань у майбутніх психологів про цей феномен.

Згідно з метою було поставлено **завдання**: дослідити рівень перфекціонізму молодих фахівців, а також з'ясувати ступінь обізнаності у цій тематиці майбутніх психологів, адже саме вони у своїй професійній діяльності, ймовірно, займатимуться розробкою та реалізацією програм з оптимізації перфекціонізму.

Виклад основного матеріалу. Діагностика перфекціонізму здійснювалася за допомогою опитувальника «Багатовимірна шкала перфекціонізму» П. Гевітта та Г. Флетта в адаптації І.І. Грачової [1], який перевірено нами на відповідність вимогам надійності [3], що дозволило використовувати його у дослідженні. Опитувальник спрямований на визначення прояву трьох складових перфекціонізму: суб'єктно-орієнтованої (спрямований на себе перфекціонізм), соціально-наказової (прагнення відповідати соціальним нормам) та об'єктно-орієнтованої (спрямований на інших перфекціонізм). Емпіричну вибірку становили 52 особи, студенти ВНЗ м. Дніпропетровська, які навчаються на напрямах гуманітарного спрямування, а саме: студенти-психологи (27 осіб), соціальні працівники (9 осіб), філологи (16 осіб), серед них 27 студентів заочної і 25 денної форми навчання.

Визначення рівня обізнаності в темі перфекціонізму здійснювалося за допомогою анкети, що містила чотири питання: «Що таке перфекціонізм?», «Дайте три слова асоціації з перфекціонізмом», «Хто такий перфекціоніст?», «Опишіть якості перфекціоніста», на основі чого робився висновок про правильність розуміння студентами сутності феномену. Опитано було студентів I–II курсів напряму психології Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля у кількості 30 осіб. Дослідження проводилося під нашим керівництвом у межах курсових проектів студенток напряму психології С. Сухар і К. Черник.

Результати первинного статистичного аналізу рівня перфекціонізму студентів наведено на рис. 1.

Рис. 1. Розподіл досліджуваних студентів за рівнем перфекціонізму

Переважає більшість досліджуваних має середній рівень перфекціонізму (46%, 24 особи), але також виявлено досить великий відсоток осіб із високим рівнем (29%, 15 осіб). Слід зауважити, що в умовах соціально-економічної кризи прагнення молодих людей до досконалості та досягнення соціального успіху потребує значних і не завжди виправданих витрат психоенергетичного потенціалу [5]. Отже, існує необхідність цілеспрямованої роботи із своєчасного виявлення, психопрофілактики та психологічної корекції перфекціонізму. Варто відзначити, що суттєва частина студентів (25%, 13 осіб) продемонструвала низький рівень перфекціонізму, що також потребує особливої психологічної уваги і може бути пов'язаним з розладами волі, асоціальною поведінкою, відсутністю власних аксіологічних орієнтирів [2; 4].

Г.Л. Чепурна наголошує, що конструктивність перфекціонізму залежить не лише від рівня прояву, а й від характеру співвідношення його структурних компонентів (профілю перфекціонізму) [4]. Відмінності у проявах складових перфекціонізму в осіб із різним його рівнем наведено у табл. 1. Отримані результати вказують на відсутність розбіжностей між вираженістю складових у студентів із високим рівнем перфекціонізму, що свідчить про їхню вимогливість як до себе, так і до інших, а також про надання великого значення соціальним приписам.

Таблиця 1

Результати розрахунку Н-критерію Краскела–Уолліса за проявами складових перфекціонізму у студентів різних рівнів

Рівень перфекціонізму	Середнє значення складових перфекціонізму			Показники Н-критерію Краскела–Уолліса
	Суб'єктно-орієнтована	Соціально-наказова	Об'єктно-орієнтована	
Низький	38,47	52,1	49,7	15,003***
Середній	66,42	55,7	64,12	19,072***
Високий	73,47	69,8	74,2	2,272

***Відмінності на рівні значущості $p \leq 0,001$.

Натомість студенти із середнім рівнем перфекціонізму продемонстрували існування статистично значущої різниці в показниках розвитку складових перфекціонізму ($N=19,072$

при $p < 0,001$), що вказує на більшу внутрішньоособистісну обумовленість потреби у власній досконалості, ніж соціальну наказовість прагнути її, що характерно для осіб із високим рівнем перфекціонізму. У досліджуваних з низьким рівнем перфекціонізму також виявлено достовірні відмінності ($N=15,003$ при $p < 0,001$). Цю групу молоді можна охарактеризувати як невимогливу до себе та оточуючих і водночас таку, що відчуває постійний тиск з боку оточуючих. Можливо саме цей тиск спонукає їх до опору, і тому студенти взагалі не виявляють перфекціоністських тенденцій. Більш детально вираженість складових перфекціонізму в трьох групах досліджуваних наведено на рис. 2.

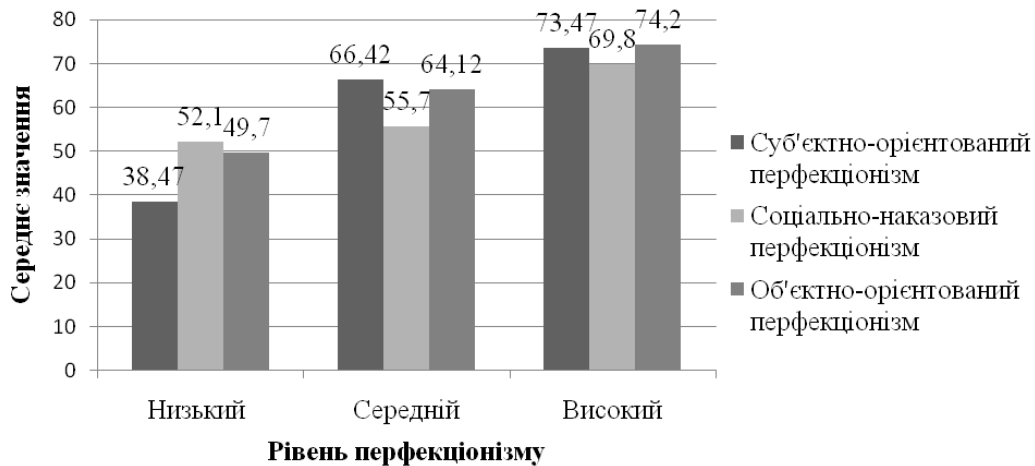

Рис. 2. Прояв складових перфекціонізму у студентів різних рівнів перфекціонізму

При порівнянні структури перфекціонізму у студентів різної форми навчання – денної та заочної (табл. 2) знайдено значущі статистичні відмінності у проявах суб'єктно-орієнтованої ($t=3,051$, при $p < 0,01$) та соціально-наказової складової ($t=2,515$, при $p < 0,05$).

Таблиця 2

Результати розрахунку t-критерію Стюдента за проявами складових перфекціонізму у студентів денної та заочної форми навчання

Складова перфекціонізму	Середнє значення		Показники t-критерію Стюдента
	Денна форма	Заочна форма	
Суб'єктно-орієнтована	55	67,44	3,051**
Об'єктно-орієнтована	61,6	65,11	1,128
Соціально-наказова	62,44	55,6	2,515*
Загальний показник перфекціонізму	179,04	188,15	1,090

*Відмінності на рівні значущості $p \leq 0,05$.

**Відмінності на рівні значущості $p \leq 0,01$.

Варто звернути увагу на те, що за рівнем вираженості суб'єктно-орієнтованої складової переважають студенти, які навчаються на заочній формі ($\bar{x} = 67,44$), що означає більшу вимогливість до себе та прагнення досконалості, ніж у студентів денного відділення. Ймовірно, такий результат можна пояснити тим, що переважну частину заочників становлять особи, що мають місце праці, а іноді й вищу освіту, тому вони чіткіше усвідомлюють, чого прагнуть у житті і що для цього потрібно. Зокрема, прикладом може бути друга освіта, що обирається із розумінням її важливості для майбутнього. Студенти денного відділення – в основному юнаки, які не працюють і проживають з батьками, тому потреба у вдосконаленні для них є менш актуальною та нагальною. Звісно, це не означає, що вони не прагнуть

бути кращими, проте загальний відсоток тих, хто мають низький рівень перфекціонізму серед них вищий, ніж серед заочників (рис. 3). Поряд із тим середнє значення за показником соціально-наказової складової перфекціонізму вище у студентів денної форми ($x=62,44$), що вказує на тиск з боку оточуючих, імовірно, батьківський. Вочевидь, прагнення до досконалості у цих студентів обумовлене не стільки внутрішнім бажанням, скільки вимогами оточення, надто найближчого. Перебуваючи тривалий час під наглядом батьків, студенти денного відділення чують про важливість вдосконалення та бажання чогось досягти. Тому, щоб не розчарувати батьків або через страх покарання, вони намагаються тягнутися до досконалості, не усвідомлюючи її істинного смислу та значення для самих себе. Крім того, отримані дані дозволяють побачити тенденцію, згідно з якою заочники мають вищі середні значення і за об'єктно-орієнтованою складовою перфекціонізму, тобто вони є більш вимогливими до оточуючих, ніж студенти денного відділення. Загалом можна сказати, що студентам заочного відділення властивий середній, тобто адекватний, рівень перфекціонізму (70%, 19 осіб). Натомість у студентів денного відділення розподіл за рівнями є менш благополучним з огляду на те, що досить великий відсоток мають високий (36%, 9 осіб) та низький (44%, 11 осіб) рівні перфекціонізму. Саме студенти з такими рівнями потребують найбільшої уваги, оскільки перфекціонізм у цьому випадку становить проблему та перешкоджає нормальному функціонуванню особистості.

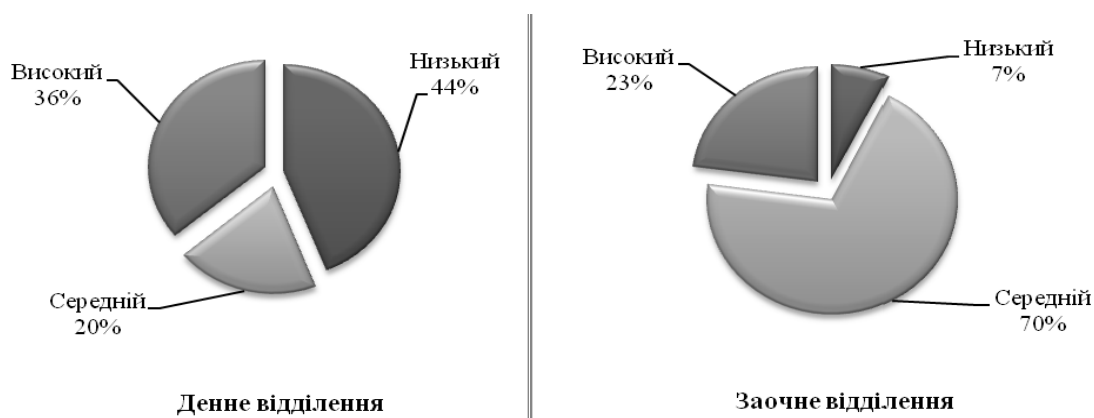

Рис. 3. Рівень перфекціонізму у студентів заочної та денної форми навчання

Дослідження обізнаності у тематиці перфекціонізму студентів-психологів молодших курсів напряму «Психологія» свідчить, що в цілому рівень є незадовільним, оскільки лише 50% (15 осіб) опитаних респондентів мають чітке правильне уявлення про перфекціонізм. Вони дають таке визначення перфекціоністу: це людина, яка прагне все робити ідеально, прагне досягти досконалості та порядку в усьому, що робить. У свою чергу, 15% досліджуваних (4 особи) продемонстрували відносно правильне розуміння поняття, а саме: перфекціоніст – це людина, яка схильна до постійного аналізу своїх думок і дій, має свої ідеали й ригідні погляди. Натомість 35% відповідей студентів (11 осіб) свідчать про відсутність взагалі близьких до правдивого трактування феномену уявлень: перфекціоніст – це людина, яка вивчає новітні тенденції у науці, поважає та шанує пам'ять про минуле свого народу, вивчає якусь певну галузь психології.

Висновки. Проведене дослідження вказує на існування значного відсотка студентів, що мають високий та низький рівень перфекціонізму. Вони становлять групу ризику з точки зору розвитку в подальшому негативних психоемоційних станів, тому ці студенти потребують своєчасної профілактики та корекції перфекціонізму. Особлива увага має бути зосереджена на студентах денного відділення, які порівняно із заочниками мають більший відсоток осіб з тенденціями до високого та низького рівнів перфекціонізму.

Поряд із тим необхідною є просвітницька та наукова робота зі студентами у напрямку формування знань про перфекціонізм та засоби його корекції, оскільки виявлено відсут-

ність сформованих уявлень про цей феномен у майбутніх фахівців з психології. Така робота бачиться нам у введєнні теми перфекціонізму до плану навчальних дисциплін, що викладаються психологам, або впровадженні окремого курсу з психології перфекціонізму.

Список використаних джерел

1. Грачева И.И. Адаптация методики «Многомерная шкала перфекционизма» П. Хьюитта и Г. Флетта / И.И. Грачева // Психологический журнал. – 2006. – Т. 26. – № 6. – С. 73–89.
2. Грачева И.И. Уровень перфекционизма и содержание идеалов личности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / И.И. Грачева. – М., 2006. – 210 с.
3. Лоза О.О. Аналіз психометричних та змістовних характеристик методик діагностики перфекціонізму / О.О. Лоза // Вісник ДНУ. – Серія: Педагогіка і Психологія. – 2010. – № 9/1. – С. 68–77.
4. Чепурна Г.Л. Особливості структури перфекціонізму у старшокласників / Г.Л. Чепурна // Вісник Чернігівського Національного Університету. – Серія: Психологія. – 2010. – Т. II. – Вип. 82. – С. 268–272.
5. Чепурна Г.Л. Соціально-психологічні особливості перфекціонізму молоді: автореф. дис. ...канд. психол. наук: 19.00.05 / Г.Л. Чепурна. – К., 2013. – 20 с.

В статье представлены результаты исследования уровня и структуры перфекционизма студентов. Проанализирована степень осведомленности студентов-психологов об этом феномене.

Ключевые слова: перфекционизм, уровень перфекционизма, структура перфекционизма, осведомленность о перфекционизме.

The results of two researches deals with the study of the level and structure of perfectionism among students and also degree of *representation* of this phenomenon in consciousness psychology students were presented.

Key words: perfectionism, level of perfectionism, structure of perfectionism, representation of perfectionism.

Одержано 7.04.2014.